

она је облачила хаљину, ципеле и *шлајер* - вео, које јој је прије свадбе куповала свекрва. Ова савремена цура је за свадбено весеље ишла на фризуру у Баљалуку. Сватови попију кафу и ракију и онда траже да виде младу. Доводи се једна дјевојка и нико ништа не говори, доводи се друга дјевојка и нико ништа не говори, па онда неко од сватова тражи да им се изведе она по коју су дошли, а не ове лажне дјевојке. Након тога младин брат изводи сестру пред сватове и пита: "Ко се прима ове моје сестре?" Питање поставља три пута и тек након трећег пута свекар устаје и одговара: "Примам се ја, у добру и у злу, у добру и у злу, у добру и у злу." Након тога млада се пољуби са братом, дјеверовима и преузима је тзв. ручни дјевер, неко од младожењине мушке пратње. Његов задатак је да је "само зрно пшенично растави од рођеног брата". Кад обави овај задатак придружује му се кућни ђевер (младожењин брат). Њих двојица ће цијели дан пратити дјевојку и вјеровало се да брак неће бити срећан ако неко прође између младе и дјевера. Млада се након преузимања од брата изљуби са свеком и пролази око стола и љуби се са старим сватом, кумом и осталим сватовима па је дјевери одводе од сватова у зграду. Свекар је, у новије вријеме, након преузимања младе даровао њеног брата новцем. Занимљив стари обичај је да младу први пут изводе у момковим ципелама и капуту, које су сватови донијели са собом. Поставља се храна и њима у згради и осталим сватовима за главном трпезом. За све ово вријеме младожења који је по дјевојку стигао са сватовима чува коње. Вјеровало се да није добро да неко ошиша коње за вријеме свадбе. Он најчешће ни не прилази другим сватовима, чак му се и храна доноси ту код коња. Након јела креће се младожењиној кући, а прије поласка на кола треба запаковати дјевојачку спрему. Раније се прво износио сандук са робом на којем сједи мушко дијете. Сандук се откупљује тако што се том дјетету дају новци. Откупљује га свекар и сандук се ставља на кола која ће спрему возити. Затим се на кола ставља остатак дара. Кад се све напакује прекрије се великом тканом марамом. Кола са даром, напакована тако да се види шта све дјевојка носи у нови

дом, иду за сватовима. Сватови, кола и коњи који одвозе спрему, али и друга кола и коњи који су у поворци дошли по младу се ките марамицама, марамама и пешкирима. У новије вријеме кићење сватова, коња и кола се плаћало ситим новцем. Када је све запаковано до кола за младу долази младин отац, држећи се за лотре кола клекне лијевом ногом крај кола и млада се у кола пење користећи његову десну ногу као степеницу. Отац устаје и пољубе се. Уколико млада нема оца, ову улогу може преузети брат, а дешавало се то уради и мајка. У та кола са младом сједају кум и неке од цура које су стигле у сватовској поворци. Младожења и дјевери ће их пратити на коњима или ће се возити у свекровим колима. Сватови пјевајући, веселећи се и пуцајући одлазе младожењиној кући. Најчешће су пјеване следеће пјесме:

*Ој трнове међице и лађана вођице
че чавка чемерика, чекај драги до јесени
ођу ти нећу ти, нећу вала никада*

*Родиле жуте љеље, ко ће љеље покупити
че чавка чемерика, чекај драги до јесени
ођу ти нећу ти, нећу вала никада*

Младини гости који су дочекали младожењине сватове у њеној кући, остају у дворишту плачући за њом. Тек кад млада оде гости који су скупљени код њене куће ће сјести и гостити се из пјесму и весеље. У новије вријеме је са младом из њене куће ишло неколико особа, најчешће младица сестра и још неко од ближег рода, да јој помогну у дијелењу дара и опремању собе у новом дому. Уколико је на овај дан обављано црквено вјенчање из дјевојчине куће се ишло у цркву, па онда младожењиној кући. Знало се дешавати да свештеник долази младожењиној кући да тамо обави чин црквеног вјенчања. У новије вријеме општинско вјенчање је обављано пар дана пред свадбу и њему су присуствовали само младенци и кумови. Након овог чина младенци су се враћали свако својој кући до свадбеног весеља, када званично почиње њихов заједнички живот.

Др Ирена Медар-Тањга, етнолог

12. козарски етно

Одвођење младе

1-4. јул 2016,

Пискавица

Бања Лука

Одвођење младе

Још у раном дјетињству, од своје четрнаесте године дјевојчице почињу припремати спрему за удају. Оне су од ране младости училе ткати, прести, вести... Ако је у истом домаћинству живјело више породица, мајке су се такмичиле која ће боље и љепше опремити своју ћерку. Пратило се чија је мајка и која цура *најрукатија* - најспретнија у ручном раду. У старије вријеме, малим дјевојчицама се, да би биле спретне у ручном раду, кроз њедра пробацивао *бурњак* - шарени гуштер. Замотају га у неку крпу и провуку дјевојчицама кроз кошуљу.

Раније се прво правио сандук за цуру и у њега се слагало оно шта се припреми, а припремало се кад год се има времена за то. Припремљене ствари су се годинама чувале у дјевојачком дому. На *врљике* - греде у кући се стављају кошуље, на *панте* - греде у кући поњаве, биљеви, шаренице, строже, јастуци, плахте, *ћаришати* - чаршафи, вреће и торбе погачаре, ручкарице, ужинарице. Млада спрема по 7-8 *пољевача* - ткани ланени пешкири који се користе за умивање. Поред тога спрема крпе за брисање суђа. Млада ће са собом у нови дом донијети и *леген* - лавор. Настојало се да до просидбе све буде спремно. Дешавало се да у дјевојачку кућу дође нека млађа момкова родица да прекопира неки мотив за вез или ткање, мада је скривени циљ ове посјете било и одмјеравање припремљеног дара.

Када се цура и момак свиде једно другоме, и када су родитељи са том чињеницом упознати и ако се слажу око њиховог избора, креће договор око детаља. Прво момак са својим братом или неким пријатељима долази у дјевојачку кућу да дјевојка званично родитељима објави њихову везу. Њени родитељи, односно отац, јој каже да момкови требају доћи на питање. Момков отац, најчешће са још двоје свједока, десетак-петнаест дана пред прошњу долази *на уговор* у дјевојчину кућу. Са собом носи пола литре ракије и очеви се договарају о даљим плановима, односно о дану просидбе. Домаћица за то вријеме постави мало бољи ручак или вечеру уз који се они договарају.

На прошњу су раније долазила само три човјека: младожењин отац, стари сват и још неко

од комшија или родбине, а у скоријој прошлости могло их је бити и више и то само мушкараца (свекар, дјевер и зетови, јер ће они имати улоге старог свата и војводе на самом вјенчању) и обавезно без младожење. Вјеровало се да се у прошњу не ваља гологлаво ићи. Дјевојчини родитељи припреме печено прасе за тај дан, а младожењини долазе са ракијом. У случају да је дјевојка из сиромашне куће или да нема родитеља, момкови просци ће донијети са собом потребну храну за просидбу. У дјевојачку кућу се раније стизало прије ручка, а у новије вријеме увече. Ако долазе прије ручка, прво се руча се и онда се сједи, шали и разговара до вечере, када момкови покрећу причу о разлогу њиховог доласка. Тада се први пут изводи дјевојка пред просце. Изводи је брат уколико га има. Будући свекар дјевојку понуди плоском ракије. Она га пољуби у руку и ракију прослиједи свом оцу, који наздрави и врати је будућем пријатељу. Он наздрави и поново понуди дјевојци ракију. Она је прихвата, отпије мало и даје брату који ју је извео, а он кад отпије даје и оцу да се послужи. Сви присутни попију по мало ракије. Након овога сматра се да је дјевојка пристала да се уда и да су се сви сложили са овом одлуком. Дјевојка се изљуби са свекром и са свим присутнима, узме од свекра јабуку за њу припремљену и брат је изводи у другу просторију. У јабуку су забодене три паре различитих вриједности (раније су то биле гвозрене новчанице од 50, 20 и 10 динара). У новије вријеме свекар је новцем даровао младу. Након договора о броју и саставу сватова, као и осталим детаљима везаним за свадбено весеље, гостима и укућанима се поставља вечера која пролази у пјесми и весељу. Пуцњавом се обавјештава комшиluk да је млада из те куће испрошена. Дјевојка се појављује још једном пред полазак просаца, носећи дарове. Свекра дарује торбом, кошуљом и чарапама, старог свата торбом и чарапама, а трећег тканим пешкиром. Раније су сви дарови били ручни рад који је направила млада, а у новије вријеме кошуље и пешкире су куповали за ову прилику. Веселе траје до зоре, када просци полазе кући, јер комшиluk треба да види да је цура испршена и како је даровала своје просце.

Седам дана након просидбе дјевојци у посјету

долази будућа свекрва са још једном или више женских особа (јетрва, снаха или комшиница). Свекрва са собом доноси торбу, са уштипцима, погачом, печеном кокошком, грудом сира, кајганом, питом и ракијом. Цура их дочека и изљуби, па се храна поставља на сто и дјевојка се са осталим укућанима придружује заједничком ручку. И на овом ручку се договарају детаљи око свадбе и прегледа се дар који је дјевојка припремила за сватове. Посебно се спрема кућни дар и чине га: постеларка, торбе повезаче, повразаче, торбе погачара и млинарица, ткане вреће... Посебно се припрема и дар за свекра и свекрву и обавезно су ту били јастуци, плахта и ћебе. Поред тога свекру и свекрви су се поклањале кошуље, пешкири, торбе, а понекад материјали за шивање. Морали су се припремити дарови и за остале укућане и најближе рођаке у новом дому: баби, дјеверима, заовама, ако су ожењени и удати њиховим супружницима и дјеци, кумовима, старом свату, војводи... За њих се углавном припремала кошуља, чарапе и пешкир или материјали за шивање. Остали, мање важни сватови су такође даривани и то жене рубцем, а мушки марамицом. Дјевојчин отац је у новије вријеме ћерки за удају куповао собу, док су раније цуре са собом у нови дом носиле строжу или перушину, јастуке и постелину да себи намјесте брачну постељу. Ако дјевојка има спремне дарове свадба ће се брзо обавити, а ако нема сачекаће се и по шест недеља до свадбе да би она стигла да припреми оно шта јој недостаје. По поласку цура дарује свекрву кошуљом, *бошчом* - марамом за главу, *вертуном* - прегачом и торбом. И пратња добије неки симболичан поклон, најчешће пешкир.

Сватови дјевојчиној кући крећу изјутра рано. Они са собом носе печено прасе. Долази паран број сватова и предводи их стари сват. Кад се приближе дјевојчиној кући пред сватовима иде војвода. Одваја се и први стиже до куће и не поздрављајући никога, у тишини узима барјак који је задјевен за зграду. Нека од дјевојака из куће га кити кошуљом и он се враћа пред сватове, па сви заједно долазе пред дјевојчину кућу и сједају за трпезу, која је уколико није студен постављена у двору, а уколико јесте постављена је у кући. Док се сватови окупљају млада се спрема. У новије вријеме